

LOPIČ

Ivan Seljak – Capič szövegrajza

Búcsúzunk, jó öreg Walter

Vladimir Kavčíč

Két öklét idegesen esőköpenye zsebébe feszítette, úgy lépett az utcára. Sötét, üres pillantással mérte föl az utat, tekintete végigsuhant a gubancos akácok hosszú, alacsony során. A fák csupasz koronái az úttest mindkét oldalán belesüppedtek a sivár őszi nap ködös messzeségébe.

Cipőjének gumitalpa cuppogva vált el a nyirkos, zsírosan mocskos járdától. A fanyar hangulatot ontó, sápadtszürke és fakósárga falak mentén, a fekete és sárga kerítések mellett kifejezéstelen arcú emberek jártak, és

szinte hangtalanul suhantak a szorongó érzést keltő, csillogón fekete Mercedesek.

Beteges nyugtalansága és belsejét tépő rosszkedve néhány pillanattal előbb mart belé, s most egyre nőtt, erősödött. Voltak pillanatok, amikor úgy érezte, hogy kétfelé szakad. Érezte, hogy jön, már itt is van a vihar, amely benne, az ő belsejében vadul meg és pusztít, rombol.

A mellét szorongató nyomás már annyira fölfokozódott, hogy szinte fuldoklott tőle. Kapkodta a levegőt, nyitott szájjal lihegett, gyorsan, szaporán, és lábai önmaguktól vitték a park felé. A fehér kavicssal beszórt utak úgy érték, mint a váratlan ostorcsapás, aminek nem lett volna szabad bekövetkeznie. Fájó gúnnyal markolta össze az őszi utolsó virágait — azután dühvé keseredett benne a gúny, és forró vérhullám döngette hátul a fejét, a tarkóját.

Zavaros szemének ködfátyola elől messzefutott a táj. A jegenyék kisebbek lettek, koronájuk áttetszővé sápadt, és a távoli háttérből kirajzóldtak a hegyvidék sötét, fenyőtől tarajos körvonalai. Kemény zúgás moráját fogta föl a füle. Süketítő, érdes hang volt, de mindenekelőtt is merős — és megkönnyebbülést hozott. Már látta is őket. Fakószürkén, a talajhoz lapulva közeledtek a harckocsik. Az ötventonnás acélóriások gyönyörrel túrtak a fehér homokba, és súlyos, ragadós sárrá gyalázták. A gondozott fák úgy hajoltak meg, törtek ketté előttük, mint a gyufaszálak. Messziről úgy látszott, mintha valami láthatatlan hatalom vonszolná őket. Brummogva taposták a nedves földet, közeledtek a szörnnyetegek, sötétszájú ágyúcsöveikkel tapogatva a levegőt.

A fenyegető, félelmetes csápok néha meg-megrezzentek, ilyenkor tüzet és füstöt okádtak, s leromboltak mindent, ami útjukba került.

Kábultan a zajtól, óvatosan körülnézett. A golyókaszála fák között elhagyottan, elfeledten hevert egy ágyú. Ott, távolabb, mint az összeráncolt szemöldök, görbült a levegőbe a felrobbantott vasúti sínek hullámszó íve, mögöttük fehér romok, fehérek, pörék, elhagyottak... Szétvetett karú, mozdulatlan holttestek, nyitottszemű, levegőbe bámuló, halott arcok, gránátmarta gödrök, eldobott golyószóró, bedöglött kézigránátok, sárgán csillogó töltényhüvelyek, vértől mocskos sisakok, ekrazit és puszkapor bűze...

A harckocsik eltűntek. Elmentek.

Piszkos ruhájú harcosok mozognak a csatatéren, hátukra fordítják a halottakat és némán szívják az utolsó, elázott cigarettavégeket.

Miért nem szökik, lapul a bokrok mögé vad, üvöltő, torz iázással, mint az életért ordító, sebesült öszvér?

Ökölbedermedt kézzel, mozdulatlan, parázsló tekintettel, remegve, minden ízében reszketve, ereszkedett le az útmenti padra. Lassanként megnyugodott, magához tért.

S o h a t ö b b é . . .

Ebben a percben olyan kicsinynek, összetörtnek érezte magát, mint még soha. Mélyen, valahol énjének legfenekén, tisztán érezte, hogy tulajdonképpen fél attól, amit kíván. Fél tőle, mint mindenki, s mégis, ez a vágy olyan szörnnyű erővel kapaszkodott emlékeihez és azoknak a katonáknak az alakjához, akik néha-néha meglepték gondolatait, hogy ebben a pillanatban eszével is akarta: ismétlődjék meg minden, mert hirtelen mélyen sajnálta önmagát és rettegni kezdett a jövőtől. Semmiben sem tudott megfogódz-

kodni, sehogyan sem szabadulhatott ettől a bántó érzéstől, szerette volna, ha újra megtörténik, megismétlődik minden, ami néhány pillanattal előbb játszódott le a szeme előtt.

Valamivel tizenkettő előtt lépett be az iroda ajtaján.

– Hivattak.

– Neve?... Önnek fegyvere van...

– Igen. Egy kilences Walter.

– Mióta van Önnél?

– Negyvennégy ósze óta.

– Hol szerezte?

– Egy német katonától vettem el.

– Foglalkozása? Egyetemi hallgató?

– Igen, az vagyok.

– Huszonhárom éves?

– Annyi.

– Minek ez a revolver? Miért nem ad túl rajta?

– Emlék.

– Nyolc éve vége van már a háborúnak – a tisztviselő higgadt hangon, szinte barátságosan beszélt, mintha csak ezt mondta volna: Nézd, úrvarias vagyok hozzád, szeretném, ha megértenél. – Hiszen Önnek is érdeke, hogy leszámoljon ezekkel a dolgokkal. Biztosra veszem, hogy lényegében egyetért velem. Béke van, és a demokratikus fejlődés megköveteli tőlünk...

Nem válaszolt, csökönyös hallgatással védekezett.

– Hiszem, hogy érzelmileg már meg is vált tőle...

– Ahogy vesszük.

A tisztviselő szeme még mindig jóindulatú tekintettel sétált rajta, jóindulattal, de mintha kutatott, keresgélt volna. Nézte, látta.

Hullámos haj, nagy, szögletes homlok, fénytelen szem fölött boltosodó erős szemöldök. Kemény arccsontok teszik még szikárabbá az amúgy is sovány arcot, az összeszorított, egyvonal-száj együtt hallgat a kemény állal.

A karosszékekben ülő férfi elmosolyodott.

– De hiszen fiatal és... elmúlt a háború, minek a fegyver?

Hallgatott.

A férfi ott, az asztal túlsó oldalán vár, várakozik és lassanként türelmetlenség fogja el. Múlik az idő és perceket is kár semmiségekre fecsérelni. Személytelen, hivatalos hangon szólal meg, és ezzel kirekeszt minden egyéni kapcsolatot kettőjük között.

– Kérem, értse meg, hiszen jótanácsot adok.

Csönd.

– Nem akarja? Ellenkező esetben kénytelen leszek írásos végzést hozni.

– És a másik eset?

– Megmondtam már. Két héten belül el kell hoznia az elismervényt, hogy átadta.

Kiment.

Szürkén, sötétén, hidegen borult föléje az égbolt. Aprószemű eső sze-

merkélt. A parkból hiányoztak a csendesszavú, a levelek között motozó rigók. Szorosan becsavarta magát köpenyébe és hátradólt a padon. Rápillantott az órára. Negyedkettőt mutatott. Milyen fürgén kocog ez a kis gépezet, s milyen lomhán poroszkál az idő.

— A Walter — gondolatai ebbe az egy szoba tömörültek. — Igazuk van. Mindenkinek igaza van. A demokrácia érdekei, az egyenjogúság... Már nyolc éve, hogy vége a háborúnak, hogy béke van. Minek is fegyvert hordani. Igaz, magam is régóta tudom, és még sok minden mást is tudok, amit az emberek nehezen értenek meg. Ami már távol van tőlem és amit nyolc álló esztendeje igyekszem lerázni magamról. Ki a hibás? Számtalanszor megkérdeztem már, és hol a válasz? Az az ember, az a hivatalnok... Honnan tudná? Túlfeszített idegzetű kalandváadásznak vélhet...

Tizennégy éves voltam, amikor először vettem a kezembe. Még meleg volt. Ráföntam az ujjaimat és azóta velem van. Sokszor átforrósodott és egyre jobban egybe váltunk. Ismertem, megismertem minden részecskéjét, tisztítottam és beszéltem hozzá. Kérdeztem. Mit élt meg, milyen bajokat okozott.

A háború végén ványadt, foszló cérnaszálak voltak az idegeim. Nem bírtam aludni. Milyen szörnyű tud lenni a béke! Elhallgattak a géppuskák, egyszer sem vakkantják már el magukat az aknavető, csönd lett, halálos némaság. Unalom és üresség. Hogyan éljek hát?

Mentem és Walter velem jött. Mindig együtt voltunk... A gimnáziumban, a színházban, a kiállításokon. Együtt iratkoztunk be az egyetemre, együtt hallgattuk a világirodalmat, a hangtant, a szóképzést. S nem lehetett élni ebben az új világban.

Sokszor éreztem, hogy az emlékeket a maguk helyére kellene állítanom, és szakítok azzal, hogy — a múltban éljek. Nem sikongnak már a golyók, üresek a leshelyek, a munka van soron.

Reméltem, hittem, hogy lassanként kiszabadulok magamból, kiásom magam önmagamból.

Vannak dolgok, amelyek egy egész életre az ember nyomába szegődnek. Az idegzetet nem lehet csak úgy, egyszerűen kicserélni. Tizennégy esztendő, tizennégy éves kor. Ezt nevezik pubertásnak és mindenki tudja, hogy ilyenkor érzékeny az ember. Én volnék a hibás, hogy minden velem, bennem él, és nem bírok tőle szabadulni? Sohasem szakad le rólam ez a teher, az az ólmos súly, hogy olyan lehessen, olyan legyenek, mint minden fiatalember?

Mindent, a legkisebb részletet is átélek, újraélek. Egyszerű számtani képletek gondolkozóba ejtenek, mert az agyamban géppuskák dobolnak, úgy mint akkor, amikor Kált támadtuk. Géppuskák: Schwarzlozek, Zbrojovkák, Bredák... Hol vannak a csikorgó téli éjek, a telifényű csillagok, amelyek átvezettek a pusztá falvakon? Hol a tavaszi reggelek bizonytalansága? Hogy belém maródott mindez!

Gyakran elkerül az álom. Fölugrom az ágyból, és megmarkolom a revolvert. Az az érzésem, hogy körülvették a házat. Az ajtóhoz surranok és hallgatózom. S akkor jut eszembe, hogy városban vagyok. Egy csendes, kis városban, nyolc évvel a háború után. S mégsem tudok nyugodni. Magamra öltöm a kopott katonaköpenyt, annak idején sokat volt rajtam, és járőrbe megyek. Óvatosan! Minden bokor mögött veszedelem lapul. Ösvények, gödrök, fák... Virradatig járok le-föl a szobában. Lövök, védekezem, támadok, rohamra megyek, gyilkolok — hajnalig.

Hosszú, mindig egyforma nap kezdődik, és dolgozom, akárcsak a többi fiatalember, sokszor már-már éppen olyan is vagyok, mint ők — míg föl nem villan bennem az emlék egy szikrája. Emlékek... Benépesítik álmatlan éjszakáimat, dermesztő álmokat lehelnek rám, leírhatatlan szenvedést és kimondhatatlan jó érzést hoznak. Pergőtűzben nyomulnak előre, kézigránátot hajítok, géppuska kepepel a fülem mellett...

Főllált a padról és bizonytalanul hintázó léptekkel megindult hazafelé.

Mi mindenen mentem keresztül! — húzták vissza az emlékek egyre csak a múltba.

Dombtető, nedves föld, kopár fák. Három napig körülzárva. Éjszaka olyan közel kúsztak hozzájuk az ellenséges katonák, hogy puskatussal kellett visszaverni őket. Éhesen, elgyötörtén harcoltak.

Hazaérve, bezárkózott és elővette a fiókból a revolvért. Sokáig nézte.

— Nem adlak! — szinte kiáltotta. — Összetörlek, szétzúzlak, nem adlak senkinek!

Fáradtan feküdt ágyba, maga mellé tette a fegyvert és szeretett volna megnyugodni. Másra gondolni, mert már tapasztalatból tudta, milyen testi-lelki szenvedéssé, betegséggé tud erjedni ez a nyugtalanság, s félt a zsidóságtól, ürességtől, ami minden ilyen rohamra következett.

Késő volt, nem lehetett már föltartóztatni. Jött, jött, jött... Erősebb volt nála.

— Mikor lesz vége? Egész életemben ezzel kell kínlódnom?

Ezek a kérdések a tudatos ellenállás utolsó támaszpontjai voltak, az utoljára földolt hadállások, és már áradt, zúdult rá a múlt.

Ezerkilencszáznegyvenhárom nyara.

Szülőfaluja.

A régi hadsereg minden hidat lerombolt, mielőtt megadta magát. Két

éven át csak hevenyészett pallók lapultak a víz fölé. Azután megérkeztek egy németországi vállalat képviselői. Munkavezetők, mérnökök. A munkásokat helyben, a lakosság közül toborozták. Jól kerestek az emberek, egy zokszó sem esett. A völgyben mindenfelé épültek a hidak. Házunk egy kőhajításnyira volt a hídtól. Apámnak még-

Ivan Seljak — Copic szövegrajza

sem volt érkezése, hogy hazajárjon ebédelni, annyira siettették a hídverést. En vittem neki az ebédet, s ilyenkor láttam, hogy farag, ácsmunkát végez.

Szerettem ott lenni. Míg apám evett, néztem, mennyire jutottak tegnap óta. Csupa szem, csupa fül voltam. Tekintetem szinte odatapadt a megvasalt tölgyfagerendákhoz, amelyek a nagy cölöpverő kalapácsok súlyos ütési alatt centiméterről centiméterre mélyedtek a folyó ágyába.

Egy hónap sem telt belé, s máris a tartógerendákat kapcsolták a cölöpökre. A munka a befejezéshez közeledett. Lerakták a padlót, a korlátot is fölszerelték, és az egészet kétszer átmázolták kátránnyal. Reggeltől estig sürögtek-forogtak, gondosan, aprólékos figyelemmel munkálkodtak, mint-ha maguknak dolgoznának. Egy-két nap még, s eltakarítják a híd körül heverő gerendavégeket, fahulladékokat – és kész a híd.

Apám azonban egy este magához szólított, és furcsa, szokatlan hangon, mint még soha: baráti szóval szólt hozzám.

– Ne aludj el, segítesz majd nekünk.

Amikor eljött az ideje, lefeküdtünk. A várakozás olyan izgalommal töltött el, hogy valóban nem bírtam elaludni. Nem sokkal később hallottam, hogy óvatosan, csöndesen kinyílt a hátsó ajtó. Azután több ember lépéseit vettem ki.

Azt hittem, hogy apám meg a bátyám mentek ki a házból. Titkos összejövetelekre jártak, a rendőr-őrjárat, meg a német csendőrök alig öt perce kanyarodtak el az úton.

Már csaknem elszenderedtem, amikor valaki megrázta a vállamat. Koromsötét volt, semmit sem láttam, de sejtettem, hogy apám ébresztett föl.

– Gyere – hallottam aztán a hangját.

Lábujjhegyen osontunk ki a folyosóra. Suttogás fogadott, mégis megismertem a hangokat. Azok a szomszédok voltak, akikkel apám a hídon dolgozott.

– Fölgyújtjuk – lendült apám karja abba az irányba, ahol a híd volt. – Benzint öntesz rá és fölgyújtod. – Azzal egy nagy, bűzös kannát nyomott a kezembe.

– Csöndesen csináld, ne hallatszson meg a lépted és gyorsan mozogj.

Kinn találtam magam az utcán. A sötétség olyan sűrű volt, hogy tapintani lehetett. Csak ekkor villant a tudatomba, mit csinálok. Egyszerre félni kezdtem, rettegtem, mintha feneketlen szakadék szélén állnék. Elöntött a forróság, és a ruha rátapadt verejtékes testemre. Kijárási tilalom van. Ha megfognak, lelőnek. Ott fekszem majd vérmocskosan az úton, mint két héttel ezelőtt az a partizán. Még holtan is megrugdosták.

Megindultam, odaértem, szétlocsoltam a benzint és visszafutottam. Háromszor tettem meg az utat. Másodszor még rosszabb volt, harmadszor még annál is rosszabb, és mégsem mertem tévovázni. Amikor harmadszor is visszaérkeztem, apám gyufát nyomott a kezembe.

– Gyújtsd meg!

– No, menjünk – mondták a szomszédok. – Jobb, ha otthon vagyunk, amikor égni kezd, és összeszaladnak a zöldruhások.

Elmentek. Velük mentem én is ki a házból. Futottam. Aztán ... aztán lángtenger volt a híd. Apám már elrejtette a kannákat, mire újra hazaértem. Lefeküdtünk. A lángok úgy bevilágították a szobát, mintha nappal lett volna. Reggelig égett, izzott a híd. Semmit sem aludtam. Ezen az éjszakán beteg lettem. Csak forogtam, egyre forogtam az ágyban, és reggelre

nem kellett az étel. Két hét múlt el, mire ismét éhséget éreztem. Ekkor már nem voltam gyermek, csak egy agyonijedt, elgyötört emberi lény.

A németek nem csináltak nagy esetet a dologból. Ismét összeszedték a munkásokat és kezdődött a munka előlről. Újra hordtam az ebédet apámnak, de ha bizalmasabban szóltam azokhoz, akik előkészítették a híd fölgyújtását, csak furcsa, elutasító, idegen pillantás volt a válasz. Máskor sem szólt senki a jelenlétemben arról, ami azon az éjszakán történt.

Ha elnéztem őket, amint dolgoznak, egyre csak ez járt az eszemben: sosem fejezik be. Hónapokon át építik a hidat, s aztán egy éjszaka elpusztítják.

Úgy is volt. Mire eljött a tavasz, s a híd készen állt, újra fölgyújtottuk. Éppen úgy, mint először. Csak most órséget is állítottunk. Azután meg a partizánok a híd közelében eltették láb alól a német járőrt. Csendőzők özönlötték el a környéket, megkezdődött a hajsz. A hídhoz legközelebb álló három házból kitereltek mindenkit, és egy szálíg agyonlőtték őket. Csak én menekültem meg... Agyonlőtték az apámat, a bátyámat, anyámat... Vannak dolgok, amelyektől sehogy sem, sohasem szabadulhat meg az ember.

Szomorúság áradt el bennem. Ott állt előttem az elhagyatott, üres szülői ház, az elárvult otthon. Kép volt, s mégis élő, ha lassan sápadt is, fakult is. Aztán eltűnt előlem, belőlem.

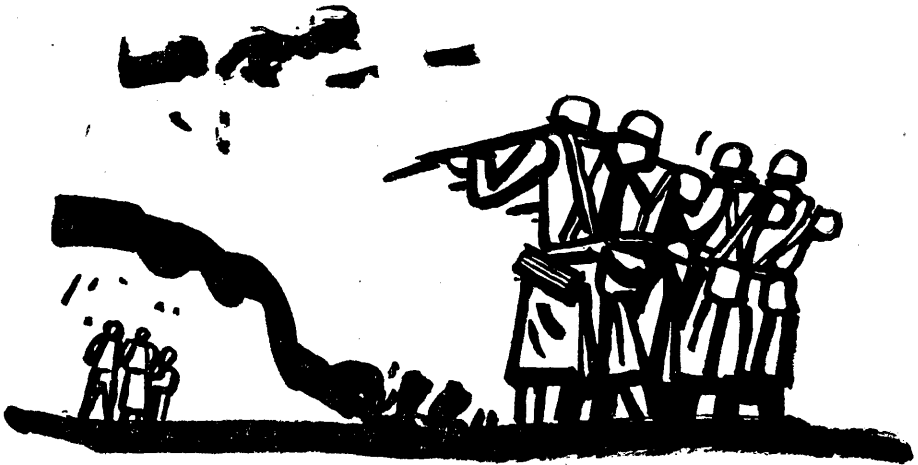
Felöltözött, zsebrevágta a revolvert és elment hazulról.

A mozi előtt mondtam, hogy várjon — jutott eszébe. Ki tudja, eljön-e mindaz után, ami történt. Biztos, hogy eljön. Három éve ismételteti, hogy szeret. Ha több türelme volna, talán ki is várná, amíg megszokom. S végül is beleszeretnék. Tizenhat esztendejével van rá ideje... Az az Ivo... Ugyan kije lehet? Amikor néhány nappal ezelőtt hazakísérte, neki panaszkodott, hogy hideg, érzéketlen vagyok. Ivó elmondta nekem és megkérdezett, szeretem-e ezt a lányt. Akkor azt mondtam, hogy nem szeretem. Igen, ezt mondtam. Jagna emléke még nem is emlék, élet...

Később történt, egy évvel azután, hogy a családomat kiirtották, és az egyik szomszédnál húzódtam meg. Küldönc lettem, partizánkurír. Abban a rozzant pajtában, ott a falu fölötti dombon rejtegették a nyomdát, és én állandó vendég lettem náluk. Mindig kellett valahova menni, mindig volt rá okom, hogy ott legyek.

S egy napon megérkezett. Karcsú volt és büszke. Az illegális újságnak dolgozott, és minden szavának éreztem a súlyát. Húszéves volt, szeme meleg borostyánszínben tekintett rám, bőrének lágysága, puhasága vonzott, hívogatott. Szerettem a közelében lenni, órákon át tudtam volna mesélni neki. Gyönyörű volt mellette lenni, beszélni hozzá.

Mindent látott, mindent észrevett. A leggyöngédebb szeretővé tett, és nekem adott mindent, amit adni lehet. Úgy imádtam, ahogy csak nőt imádni lehet. Ó, milyen volt... Milyen gyerekes tudott lenni... Azt mondta, hogy én vagyok a legvitézebb hős, vigyázok rá, védelmezem, és mialatt magához szorított, könnyes lett a szeme. Ha útra kellett mennem, rimánkodott, könnyögött, legyek óvatos, vigyázzak magamra, épen, sértetlenül térjek vissza. Lesállások mellett kúsztam nesztelenül, zárógyűrűkön suhantam keresztül, és a sikeresen végzett vállalkozás után boldogan tértem vissza hozzá.

601. 2

Ivan Seljak – Copić szövegrajza

Negyvennégy öszen támadást vártunk. A nyomdagépeket biztonságba helyeztük. A munkások szétszéledtek. Csak Janga volt még ott, a kész nyomtatványokat szedte össze. Egész éjjel mellette voltam, és csak ekkor tudtam meg igazán, mit jelent nekem. Valamit, ami soha többé meg nem ismétlődhet. Minden pillanatban, mindig magam mellett akartam tudni, simogatni, csókokkal becézni. Ő is így érzett, tudom. Éppen így. Szavak nélkül is mindent tudtunk, elmondtunk egymásnak.

Reggel, amikor a pajtába léptem, éppen fölkelőben volt. Odaugrottam hozzá, gyöngéd kis kebléről elsimitottam az inget és csókoltam, vadul, boldogul, mintha örökre el akartam volna dugni valahol magamban testének illatát, bőrének melegét. Magához szorított, átölelt, arcát az arcomhoz simította. Aztán egyszerre megrezsent és fölkiáltott:

– Odanézz!

Valamit látott a bokrok között. Két karja lehullott, azután összegombolta magán a zubbonyt, és fölkapta a géppisztolyt. Egy mozdulattal kitérta az ajtót. Német katonák hosszú menetoszlopa kapaszkodott fölfelé a dombon. Ötven lépésnyire sem lehettek már.

– Németek! Menekülj – leheltem.

– Fuss, menj, menj, megölnek, ha itt maradsz... – Kért, unszolt szinte dadogva izgalmában.

Nem hallgattam rá.

– Maradj a hátam mögött, s ha én kilépek, surranj a bokrok közé. Utánad megyek... Kilépett a házból és a németek felé fordult. Magára akarta terelni a figyelmüket, hogy én közben egérutat nyerjek.

A németek észrevették. Kiáltozni kezdtek. Az élükön haladó tiszt futni kezdett és revolvért rántott. Célzásra emelte a fegyvert. Abban a pillanatban már én is kint voltam, vállamhoz rántottam a karabélyt, céloztam, lőttem. Golyóm fejbetalálta a tisztet. Így kezdődött... Jagna elesett... A németek már ott voltak mellettem, amikor fölkaptam a tiszt elejtett revol-

verét, markomba szorítottam és a fák közé ugrottam. Utánam löttek. Egy bokor mögött megálltam és löni kezdtem. Üldözőim megtorpantak és fedezéket kerestek. Jagna már mozdulatlan volt. Mialatt pillantásom rátapadt, csaknem a hátam mögé kerültek.

Ezután mindig ott voltam, ahol a legmelegebb volt. Ha puska dörög és vér folyik, nem kell gondolkodni. Semmire sem kell gondolni. Walter mindig velem volt. Most már ő is öreg, csöve kikopott, sok golyó suhant át rajta. S kevés tévesztett célt. Igen, tizenötéves voltam akkor...

A mozi elé ért és türelmetlenül kereste az ismerős arcot. Az órára pillantott, és látta, hogy elkésett. Mégis kereste, bement a folyosóra, várt a bejárat előtt. Sehol sem találta. Sötét sejtelem nehezedett az agyára. Nem jön el. A szomorúság szinte körülfonta.

Nem jön el — gondolta újra. — Ivóval van, pedig azt hittem, hogy eljön. Mindig várt rám, türelmesen várt, akárhogy elhanyagoltam is. Sohasem hittem volna, hogy egyszer majd nem jön el. Igaza van. Mit adhatok én neki? Nekem csak arra kellett, hogy legyen kire támaszkodnom. Ez is elmúlt. Ennek is vége. Ez a kártya sem volt adu. De hiszen nem is lehet a szívdmával olyan durva kézzel játszani, mint az enyém...

Sohasem jön már. Jobb, ha elmegyek. Neked is, Walter, öreg pajtás, el kell menned. Néha mindent föl kell áldoznunk. Holnap elválunk. Ma megszél utoljára a testemen. Holnap eladlak, megiszom a pénzt, amit érted kapsz. Mégegyszer berúgok a múlttól. Hadd legyen vége. Végigszenvedem ezt a kint is. Jure a baskai völgyben esett el. Dušant megölték. Marko behalt sebeibe. Emberek és napok... Elfeledhetetlen emberek, elfeledhetetlen napok.

S most Walter is elmegy. Egyedül maradok. És aztán mi lesz? Ha levegőbe repülnek ezek a falak, ha fölszakad az aszfalt, ha újra kezdik a géppuskák, az aknavetők?... Milyen egyszerű lenne megint minden, ha a levegő újra puskaportól bűzlene. Csendes téli esték, melegítő kemence, s valahol a messzeségben szaggatott sorozatokat pergetnek a géppuskák.

Elmúlt, már régen elmúlt.

Csak én virrasztok, öröködök a szobámban, csak én megyek járörbe, és csak én török keresztül zárógyűrűkön. Óvatosan, vigyázva megnyitom az ajtót, fülelek... Nem közelít az ellenség? A földhöz lapulva kúszok végig az utca árnyékos oldalán, egyik házat a másik után foglalom el, rohamozok, fölállítom az őrséget. Járom az országot, városokat támadok meg, falvakat rohamozok, géppuskafészkét árok, ágyúkat veszek célba. Lesállásokat derítek föl és csapdákat állítok. Az éjszaka csak addig tart, amíg egyik helységből a másikba surranok. Otthon mindig ki lesz készítve egy ruha, amit fölvehetek, ha vállalkozásba megyek. S a cipő ne legyen se nehéz, se könnyű. Hosszú menetelésre is megfelelően, ne melegítsen nyáron, s állja a havat. Mindig készenlétben lesz majd a hátizsák, hogy ha elindulunk...

Akkor aztán, Walter, ha kell, megyünk nélküled is. Késsel, ásóval, csákánnyal, marokkal, foggal ölünk akkor. Égni fog a világ mind a négy tája. A robbanások egybefolynak, ágyúk, golyószórók tüze villan közbe...

És ha semmi sem történik? Ha ez mind csak az én fejemben van? Akkor véget vetünk mindennek. Meghalok ebben a furcsa betegségben, és senki sem tudja majd a nevét, magammal viszem a sírba.